

an elephant-catcher. -बन्धुः the holy fig-tree. -बलः an epithet of Bhīma. -भूषणः an epithet of Śiva. -मण्डलिकः 1 a snake-keeper. -2 a snake-catcher. -मल्लः an epithet of Airāvata. -मारः a species of pot-herb (Mar. माका). -यष्टिः *f.*, -यष्टिका 1 a graduated pole or post for showing the depth of water in a newly-dug pond. -2 a boring-rod driven into the earth. -रक्तम्, -रेणुः red lead. -रङ्गः the orange. -राजः 1 an epithet of Śeṣa. -2 a large elephant; अधस्तात्नागराजाय सोमायोर्ध्वं दिशं ददौ Hariv. -रिपुः (see नागान्तकः) Garuḍa; शाङ्गचक्रायुधः खड्गी सर्वनागरिपुष्वजः Mb. 13. 147. 15. -रुकः the orange tree. -रुता 1 the penis. -2 the piper betel. -वल्लरी, -वल्ली piper betel. -वेला the hour when a serpent-like instrument is blown; नागवेलायामागन्तव्य.....। यस्मिन् ग्रामे न नागाः.....तस्मिन्नपि स एव कालः। तत्र हि आगमनं क्रियते। ŚB. on MS. 10. 8. 69. -लोकः the world of serpents, the race of serpents collectively, one of the regions below the earth called Pātāla. -वारिकः 1 a royal elephant. -2 an elephant-driver. -3 a peacock. -4 an epithet of Garuḍa. -5 the chief of a herd of elephants. -6 the chief person in an assembly. -वीथी that part of the moon's path which contains the asterisms अश्विनी, भरणी and कृत्तिका; अश्विनी कृत्तिका याम्या नागवीथीति शब्दिता V. P. -संभवम्, संसृतम् red lead.....मञ्जिष्ठां नागसंभवम् Śiva. B. 30. 19. -साहयम् Hastināpura.

नागिन् *m.* An epithet of Śiva.

नागर *a.* (-री *f.*) [नगरे भवः अण्] 1 Town-born, town-bred. -2 Relating to a town, civic. -3 Spoken in a town. -4 Polite, civil. -5 Clever, sharp. -6 Bad, vile, one who has contracted the vices of a town. नागनागरयोर्मध्ये वरं नागो न नागरः। नागो दशति कालेन नागरस्तु पुनः पुनः ॥ Subhāṣita. -7 Nameless. -रः 1 A citizen (पौर); यः पण्यस्त्रीरतिपरिमलोद्धारिभिर्नागराणामुद्दामानि प्रथयति शिलावेशमभिर्योवनानि Me. 25; Śānti. 4. 19; Bhāg. 10. 56. 17. -2 A husband's brother. -3 A lecturer. -4 An orange. -5 Fatigue; hardship, toil. -6 Desire of final beatitude. -7 A term applied to a prince engaged in war under certain circumstances and also to a planet when in opposition to other planets (in astrol.) -8 Denial of knowledge. -रम् 1 Dry ginger; खर्बूरं मरिचं पूर्णं देवदारु च नागरम् Śiva B. 30. 16. पिप्पली सेन्धवं चैव नागरं च गुडान्वितम्। प्रातर्दत्तं तुरङ्गाणां नस्यं श्लेष्मविनाशनम् ॥ Śalihotra. -2 A kind of coitus. -3 One of the three styles of architecture; it is quadrangular in shape; चतुरस्राकृतिं यतु नागरं तत् प्रकीर्तितम् Māna. 18. 94. -री 1 The character in which Sanskrit is generally written; cf. देवनागरी. -2 A clever, intriguing or shrewd woman; हन्ताभीरीः स्मरतु स कथं संवृतो नागरीभिः Ud. D. 16. -3 The plant रुही. -Comp. -आहम् dry ginger.

नागरक, नागरिक *a.* [नगरे भवः कुञ्] 1 Town-bred, town-born. -2 Polite, courteous, courtly; नागरिकवृत्त्या संज्ञापयैनाम् Ś. 5; साधु आर्यं नागरिकोऽसि V. 2. -3 Clever,

shrewd, cunning (विदग्ध). -कः 1 A citizen. -2 A polite or courteous man, a gallant, one who shows exaggerated attention to his first mistress while he is courting some one else. -3 One who has contracted the vices of a town. -4 A thief. -5 An artist. -6 The chief of the police; V. 5; Ś. 6. -7 A city-superintendent; cf. नागरिक-प्रणिधिः Kau. A. -8 A kind of coitus; ऊरुमूलेपरि स्थित्वा योषिदूरुद्वयं रमेत्। ग्रीवां कृत्वा कराभ्यां च बन्धो नागरको मतः ॥ Ratimañjarī. -9 (pl.) planets opposite to each other. -कम् 1 Dry ginger. (-रिकम्) The toll levied from a town. -Comp. -वृत्तिः a courtly manner or style; नागरिकवृत्त्या संज्ञापयैनाम् Ś. 5. 1/2.

नागरता Cleverness, dexterity.

नागरेयक *a.* (-की *f.*) [नगर्यां भवः ठकञ्] Belonging to a town, civic.

नागरीटः, -नागवीटः 1 A libertine, rake. -2 A paramour. -3 A match-maker.

नागरुकः Orange.

नागर्यम् Shrewdness, cleverness.

नागार्जुनः N. of an ancient Buddhist teacher of the rank of बोधिसत्त्व.

नागोजीभट्टः N. of a grammarian.

नाचिकेतः 1 Fire; ततो मया नाचिकेतश्चितोऽभिरनित्यैर्द्रव्यैः Katha 1. 2. 10. -तम् N. of an उपाख्यान; नाचिकेतमुपाख्यानं मृत्युप्रोक्तं सनातनम्। उक्त्वा श्रुत्वा च मेधावी ब्रह्मलोके महीयते ॥ Kath. 1. 3. 16.

नाटः [नट्-घञ्] 1 Dancing; acting. -2 N. of the Karnāṭaka country.

नाटकम् [नट्-ण्वुञ्] 1 A play, drama (in general). -2 The first of the 10 principal kinds of dramatic composition; for definition and other information see S. D. 277, where 36 लक्षणं of a नाटक are given. -कः An actor, a dancer; वधुनाटकसंज्ञैश्च संयुक्तां सवैतः पुरीम् Rām. 1. 5. 12. -की The court of Indra. -Comp. -प्रपञ्चः the arrangement of a drama. -विधिः dramatic action.

नाटकीय *a.* [नाटक-छ] Pertaining to a drama, dramatic; पूर्ववङ्गः प्रसंगाय नाटकीयस्य वस्तुना Śi. 2. 8. -या An actress or dancing girl.

नाटारः [नटपा अपत्यं आरक्] The son of an actress.

नाटिका A short or light comedy, one of the Uparūpakas, q. v.; e. g. the Ratnāvālī, Priyadarśikā or Viddhasālabañjikā. The S. D. thus defines it:— नाटिका क्लृप्तवृत्ता स्यात् स्त्रीप्राया चतुरङ्किका। प्रख्यातो धीरललितस्तत्र स्यान्नायको नृपः ॥ स्यादन्तःपुरसंबन्धा संगीतव्यापृताऽथवा। नवानुरागा कन्याऽत्र नायिका नृपवंशजा ॥ संप्रवर्तते नेतास्यां देव्यास्त्रासेन शब्दकितः। देवी पुनर्भवेज्ज्येष्ठा प्रगल्भा नृपवंशजा ॥ पदे पदे मानवती तद्वशः संगमो द्वयोः। वृत्तिः स्यात् कौशिकी स्वल्पविमर्शाः संघयः पुनः ॥ 539.